

A Vásárhelyi-terv Továbbfejlesztése (VTT) erdészeti feladatai és lehetőségei konferencia

A fenti címmel szervezett konferenciát az OEE, Erdészeti és Vízgazdálkodási Szakosztályának kezdeményezése alapján. A nagy érdeklődéssel kísért rendezvényt 2004. április 2-án a MTESZ Kossuth téri székházában tartották meg. Aki ott volt – és sokan voltunk – örömmel nyugtázhatta, hogy a konferencia mentes volt a hasonló összejövetel mind gyakrabban előforduló gyermekbetegségeitől; nevezetesen egy valóban közérdeklődésre számot tartó aktuális témát jó előadók (még az ilyenkor óhatatlanul előforduló helyettes előadók is igen színvonalasan adták elő mondandójukat) ismertették, a megbeszélés tematikája világos, jól követhető volt és az illetékes rangidős politikus sem csupán egy bevezető erejéig tisztelte meg jelenlétével az ülést, hanem az előadásokat követő vitában is aktívan, hozzáértően érvelt és konkrét ígéretek tett. Szóval köszönet az Egyesületnek és vára-kozásteljes jövőbe tekintés az ígéretekre nézve.

Az előadások természetesen óhatatlanul tartalmaztak ismétlődéseket, hasonló adatsorokat, de ez is csak rávilágított néhány terület fontosságára. A továbbiakban a – teljesség igénye nélkül – néhány kiemelt gondolat segítségével megpróbáljuk végigkövetni a rendezvényen elhangzottakat.

Ormos Balázs az OEE főtitkára megnyitotta a konferenciát és felkérte **dr. Kis Zoltánt** a KvVM államtitkárát bevezetője megtartására. Ennek során elhangzott, hogy itt jó helyen kerül terítékre a természetvédelem és az erdészet között meglévő ellentmondások megvitatása és az álláspontok közelítése, ugyanis a Vásárhelyi-terv továbbfejlesztése (továbbiakban: VTT) talán a jelenleg létező legnagyobb együttműködési lehetőséget kínálja a természetvédelem, a vízgazdálkodás és az erdészet számára. A VTT céljait a következőkben fogalmazta meg:

védekezés: a víz kifelé szabályozásával,

ökológiai változás: ami egy új vidékfejlesztési koncepciót hoz magával a térségben,

agrár-környezetgazdálkodás, ami a terv gazdasági és a térségben lakók megélhetésével összefüggő része.

A VTT finanszírozásával kapcsolatban elmondta, hogy reményeink szerint az UNIÓ a költségek jelentős részét (mintegy 80%-át) magára vállalja. Az államtitkár hangsúlyozta a VTT több generációra kiterjedő pozitív hatását, az ebben rejlő erdészeti lehetőségeket és leszögezte, ez egy olyan program, amelyet a mindenkori kormányok pártállástól függetlenül végigvisznek.

Ezt követően **dr. Kucsara Mihály**, az OEE Vízgazdálkodási Szakosztályának titkára a kezdeményező szakosztály nevében köszöntötte a jelenlévőket, majd az általános technikai tudnivalók ismertetését a felkért előadók követték.

Dr. Varga Miklós a KvVM helyettes államtitkára a 2001. évi nagy tiszai árvíz, a tivadari töltésszakadás érdekes és ijesztő filmfelvételeivel bevezetett előadásában elmondta, hogy a VTT az elmúlt évek rekord árvizeinek megfékezését és a térségben érintett 1,5 millió ember lét- és vagyónbiztonságát szolgálja. Az általa bemutatott grafikon jól szemléltette a tiszai árvizek gyorsan növekvő dinamikáját az elmúlt években. Kihangsúlyozta, hogy a VTT olcsóbb megoldás, mint az eddigi hagyományos védekezésekre fordított összegek.

A VTT első négy évében rehabilitálják a nagyvízi meder vízszállítási képességét, elvégzik a hullámtér természetvédelmi rekonstrukcióját, megkezdik az árapasztótározó rendszer (6 ilyen tározót terveznek) kiépítését. Ezek közül a feladatok közül az erdészeket a tervezett művelési ág változásának optimalizálása érinti leginkább.

Az ezzel kapcsolatos átfogó kormányzati program hat különböző terület illetékes szerveinek együttműködését igényli.

Az érintett földtulajdonosok egyszeri kompenzációra és árvíz esetén teljes kártalanításra számíthatnak. A VTT mintegy 24 ezer hektár területet, 40 települést érint és mintegy 760 millió m³ tárolható vízmennyiséget irányoz elő. Megvalósulása és működése után a következő eredményeket várják: 60 cm-es árvízszint-csökkenés, a rendkívüli árvizek jelenlegi 100 éves helyetti 1000 éves megjelenésének valószínűsíthetősége.

A 2004. évi feladatok között említette

az előkészítés, átláthatóság, magvalósítás és a II. ütem előkészítésének feladatait.

Kállay György az Nemzeti Földalapkezelő Szervezet vezető főtanácsosa elmondta, hogy a kérdéses területen viszonylag kevés az állami tulajdonú erdő. Vezérlő elv, hogy a jelenlegi tulajdonosok jogállása ne változzon és az állam csak a műtárgyakkal érintett, illetve állandó vízborításra tervezett területeket szerezzze meg, amelyért a jelenlegi tulajdonosoknak 6000 Ft/AK egyszeri kompenzációt fizet (megjegyzés: általában 8-10 AK értékű földekről van szó). A Földhivatal értesíti a tulajdonost, hogy a területe víztározó lesz és egy kialakításra kerülő rendszer keretében mindenki felveheti a neki járó összeget.

Kovácsévics Pál az Állami Erdészeti Szolgálat osztályvezetője elmondta, hogy az Alföld erdőszültsége 12,9%, a Tisza térségében ez 6,6%, míg a hullámtérben 24-25%, amelyből mintegy 20% az ún. nem rendezett erdőtulajdon. A cél a Tisza térség ökológiai állapotának javítása természet-szerű erdők telepítésével és a jelenlegi állományok átalakításával. Problémát okoz a szakhatóságok eltérő érdekeltisége, a tulajdonosok magas száma, és a az előbb említett rendezetlen erdők. A VTT-től várható változások között említette az erdőszültség növelését (6,6%-ról 14,8%-ra), a tájhasználatváltást, illetve a védőfásításokat. Előadásában kitért a speciális gazdálkodási kezelési előírások, a tulajdonviszonyok változása és az erdőfunkciók közötti hangsúlyeltolódás kérdéseire is. Kihangsúlyozta, hogy a VTT-vel kapcsolatos új támogatási rendszer az árvízvédelmi feladatokon kívül a korlátozások többletköltségeinek megtérítését is magában foglalja; ezt *elkülönülten kell kezelni*. A megvalósítandó programot segíti a felvilágosító munka és az integrátori rendszer tervezett fejlesztése. A tervezés folyamatába több olyan pontot építettek be, ahol valamennyi érintett szakhatóság kifejtetheti véleményét.

Luzsi József a Magánerdőtulajdonosok és Gazdálkodók Országos Szövetségének elnöke a térségben dolgozó magánerdő tulajdonosok érdekében beszélt. Véleménye szerint az erdészet és a természetvédelem jelenlegi viszonya nem rossz, de nem is jó. Előadásának anyaga a

MEGOSZ Híradóban olvasható, itt csak néhány gondolatot idézünk. Hangsúlyozta, hogy a Tiszát az ember szorította gátak közé, s ezért most már örökre felelős is érte. A Tisza hullámterén lévő erdőterületek **fele**, míg a hullámtéri és a tervezett víztározók mezőgazdasági területének 90%-a magángazdálkodók kezében van, akik örömmel üdvözlnek a Vásárhelyi tervet, de tudják és el is várják, hogy az ezzel kapcsolatos plusz feladatokat, többletköltségeket megtérítsék nekik. Napjainkig, bár a Természetvédelmi törvény rendelkezik erről, több, mint 8 éve a tulajdonosok semmilyen kompenzációt, jövedelemkiesség csökkentést, kártérítést nem kaptak a védett természeti területen fekvő tulajdonukban elrendelt korlátozások okán. Emlekeztetett, hogy ezt a helyzetet Európa nyugati felén megnyugtatóan rendezték és ahol nem, például Finnországban, ott a tulajdonosok perek ezreivel árasztották el az államot és 95%-ban meg is nyerték azokat. **Tehát a közcélok érdekében a magángazdálkodók és – tulajdonosok érdekei nem sérülhetnek!**

Az ezt követő vita során *Kis Zoltán* államtitkár reagált az elhangzottakra. Kijelentette, hogy egyetért a Luzsi József előadásában elmondottakkal. A jelenleg módosítás alatt lévő rendelet orvosolni fogja a bajokat és ellentételezi a tulajdonosok jogos kártérítési igényeit. Az ehhez szükséges pénzeszközöket ugyan a földművelésügyi tárca fogja kezelni, de a környezetvédelem illetékesei mindent megtesznek a megfelelő pénzügyi alapok előteremtésére, hiszen ők is jól tudják, hogy ellenkező esetben komoly ellenállásra számíthatnak a magángazdálkodók részéről a VIT megvalósítása során.

Czeglédy István (ÁESZ) aláhúzta annak fontosságát, hogy a támogatásra szánt összeg elkülönülten jelenjen meg. Megemlítette: a jelenlegi erdőtvény is világosan kimondja, hogy az erdő elsődleges rendeltetésének megváltozását elrendelő tárca kell fizesse az ebből adódó többletköltségeket és ennek ellenére semmilyen hasonló jellegű kifizetés nem történt.

Gulyás Levente (WWF) javasolta a „környezeti szolgáltatás díja” kifejezés alkalmazását a kompenzáció helyett. Véleménye szerint tudatosítani kellene a tulajdonosokban, hogy plusz-értékhez jutnak azzal, hogy területük víztározó helyre jut, például a javuló vízgazdálkodással.

A hozzászólások végén *Ormos Balázs* elmondta, hogy az OEE és a KvVM között évek óta létező együttműködési megállapodás keretében próbálja meg az Országos Erdészeti Egyesület – hiszen többek között ez is feladata – megoldani a termé-

szetvédelem és az erdészet között felmerülő problémákat. Megemlítette, hogy évekkal ezelőtt Gödöllőn egy igen magas szintű OEE rendezvényt követően az akkor igen jól induló együttműködés megakadt talán a mostanéhoz hasonló fórumok újabb lökést adhatnak a két szakma közötti párbeszéd folyamatossá tételéhez.

Rosza Péter a VIZITERV vezető tervezője ismertette a VTT árvízcsökkentési céljaival kapcsolatos vízgazdálkodási feladatokat. Hangsúlyozta, hogy olyan tájhasználat-váltás szükséges, amely egyrészt a hullámtéren amellett, hogy biztosítja az árvízlevezetés feltételeit, a támogatás rendszeren keresztül érdekeltt teszi, és egyidejűleg kötelezi a tulajdonosokat annak hosszú távú fenntartására, másrészt a tározókban olyan folyamatos és célzott emberi beavatkozást jelent, melynek célja az időszakos elöntésekhez való alkalmazkodás és lényege az ártér természetes rendszerének helyreállítása, a térség természeti értékeinek, ökológiai és gazdasági potenciáljának növelése. Ismertette a vidékfejlesztési programon belül az infrastruktúrális fejlesztéseket és tájgazdálkodási beruházásokat, továbbá a várható hullámtéri beavatkozásokat. Kitért a tározók előzetes üzemelési rendjére, feltételeire, valamint a hullámvédő erdősávok tervezési irányelveire is.

Czeglédy István az ÁESZ Szolnoki irodájának igazgatója a tiszai nagy árvíz krónikájával vezette be előadását (2000. 04. 18-án mért legnagyobb vízszint: 1041 cm!). Ezt követően ismertette az árvizek okait, a lehetséges tennivalókat, amelyek közül kiemelte a vízgyűjtő területeken az erdők védelmét, a hullámterek rendbetételét és a víztározók létesítését. Hivatkozott a Tiszával kapcsolatos 1022/2003. (III.27.) kormányhatározatra és annak tavaly novemberi pontosítására. Taglalta a hullámtéri és ártéri erdők jellemzőit és elmondta talán meglepő módon a hullámtéren tapasztalható a legtöbb erdészeti aszálykár, mivel a gyorsan süllyedő vízszintet a csemeték gyökerei nem tudják követni.

Ismertette, hogy térségükben a hullámtéri erdők 40%-a magán, 36%-a erdészeti rt-k, 15%-a a vízgyű és 8%-a nemzeti parkok kezelésében van (1% egyéb). Elsődleges rendeltetés szerint 41 % gazdasági, 24% védő, 34%-a védett és 1%-a egyéb erdőterület, míg a fajok közül az egyéb lágylombosok (44%) és a nemesnyárok (36%) dominálnak. Ezt követően ismertette a hullámtéri erdőgazdálkodás prioritásait természetvédelmi és gazdasági szempontokból egyaránt. Hangsúlyozta a

szakmaiság, az empátia, és a területi kompromisszum elvének szem előtt tartását a vízgazdálkodás, természetvédelem és az erdészet között zajló tárgyalások során. A szükséges intézkedések között említette a jogszabály-harmonizáció, a többletmunkák többletköltségei és a kompenzációk kérdését.

Halász Tibor az ÁESZ erdőmérnök-tervezője az ártérterületek erdősültségi és állományviszonyait elemezte. Elmondta, hogy a hullámtérben az ültetvényszerű erdők aránya jelenleg 43,7%. Kitért az árvíz elleni védekezés erdészeti teendőire, a gát- és műtárgyvédelmi feladatokra, a gát-építéshez kapcsolódó erdőtelepítési költségekre, az ökológiai állapot javításának feladataira, az ártéri tájgazdálkodás bevezetésének feltételeire, koncepciójára valamint az erdőtelepítés lehetőségét meghatározó tényezőkre, mely utóbbiak közül kiemelte a tulajdonosi szándékot. Számszerűsítve elmondta, hogy a 6 tározó területén mintegy 8000 ha erdőtelepítésre számítanak 4,8 milliárd forint értékben.

Vass Sándor a DALERD Rt. vezető igazgatója emlékeztetett arra, hogy a folyószabályozástól egészen 1945-ig a Tisza déli részén az árterek 80-90%-a mezőgazdasági művelés alatt állt s csak ezt követően indultak meg az erdőtelepítések. Az erdők 55 %-a jelenleg védett és csak 22 %-a gazdálkodási rendeltetésű. A II. világháború után telepített erdők nagy része 1986-87 körül került kitermelésre (kivéve természetesen a tölgyeseket), tehát a mostani erdők javarészt második generációs állományok. Az utóbbi időben, pontosabban 1996-tól csak őshonos fajokkal telepítettek, de ezek az állományok olyan mutatókkal rendelkeznek, ami a vízgyű elvárásoknak nem felel meg s ez gondot jelent, mivel ahhoz, hogy árvizek idején a felsőbb szakaszokon ne adódjanak problémák, a Tiszát „alul kell megnyitni”. Lehetséges megoldásként javasolta a területi kompromisszumot, vagyis, hogy a töltések takarósávját és a part menti részeket természetvédelmi szempontok szerint kezeljük, míg a belső területeken folyamatos erdőgazdálkodást végezzünk a vízgyű elvárások szem előtt tartásával. Ez csupán megegyezési kérdés, amihez módosítani kellene a természetvédelmi törvény néhány pontját, például a fakitermelések időpontjára vonatkozóan. Végetűl kiemelte; úgy kell gazdálkodni, hogy az az ott élők elvárásainak megfelelően és ott is tartsa a lakosságot.

Gulyás Levente a WWF Magyarország igazgató-helyettese ismertette a WWF eddigi szerepét az előkészítő munkákban:

szervezetük 1991 óta a szakmai és társadalmi igények hatékony megjelenítésében és ütköztetésében vett részt; 2001-2002-ben a tározók hasznosításának ökológiai és ökonómiai kérdéseiben (konceptió) vállalt szerepet; 2002-ben a civil szervezetek bevonása, előítéletek feloldása a zöld oldalon; 2003-ban pedig a hullámtéri beavatkozások előzetes értékelésében és a megoldás keresésében tevékenykedett.

A civil szereppel kapcsolatban hangsúlyozta a független értékelés, a valós társadalmi igények kimutatásaának, a további érdemi egyeztetések, az elfogadott elemek hiteles kommunikációjának és a modell területek kijelölésének fontosságát. Alapvető kérdés a vízfelesleg, a többletvíz természeti kincsként való kezelése. Előremutató elemként jelölte meg a következőket: többletvíz szabályozott kivezetése, a hullámtér kiszélesítése, extenzív mezőgazdasági termelés előmozdítása, engedélyezett viszonyok helyreállítása. A ligeterdők kialakításával kapcsolatban nem az aljnövényzet irtását, hanem a művelésváltást szorgalmazta a kevésbé értékes állományokban. Ágazati szerepvállalásként jelölte meg az erdőültetést, élőhelyfejlesztést, a szolgáltató erdőgazdaságokat, a helyi szintű együttműködések (önkormányzatok, gazdálkodók) és az erdészeti szempontból releváns modell területeket. Az állami szerepvállalásnál említette többek között a finanszírozást (nemzeti költségvetés, uniós pénzek), valamint a környezeti szolgáltatások díjazásának (felső szakasz, folyó menti kistérségek) kérdését is.

Ormos Balázs megköszönte a részvettelt és zárszavában elmondta, hogy az elhangzottak alapján a legteljesebb együttműködési készség mutatkozik mind a három érdekelt szakterület között. Reményének adott hangot, hogy a résztvevők ezt komolyan is gondolják. Kérte a folyamatos érdekegyeztetést és az érdekvérvényesítést a szakma részéről, amit ezen a rendezvényen a magán-erdősök szereplése jól mutatott. Bejelentette, hogy a jelen rendezvény folytatása egy terepi program lesz a Tisza mentén, valószínűleg a nyár folyamán, a MEGOSZ szervezésében.

Kifelé menet Király Pali bácsi jött mellett és megjegyezte: jó lenne, ha ez a Vásárhelyi-terv valóban úgy sikerülne, ahogy most gondoljuk és akkor nyilván mindenki egyetértésével kiterjeszthetnénk más magyarországi folyókra a hasonló elképzeléseket. Úgy legyen!

Az Erdészeti Lapokat tudósította:

Dr. Sárvári János

A Szeniorok Tanácsa soproni kihelyezett ülése

A Szeniorok Tanácsa a hivatkozott kihelyezett 2003. május 8-i üléséről készült (E.L. 2003. okt.-i számában megjelent) emlékeztető a program gazdagsága, valamint terjedelmi okokból csupán az eseményekről nyújtott tájékoztatót. *dr. Péterfalvi József* dékánhelyettes az Egyetem integrációját, átszervezését, a szakok irányultságát, ill. új szakok indítását vázoló előadása azonban figyelemre méltó kérdésben váltott ki aktív véleménycsereit; *dr. Szász Tibor*, *Halász Aladár*, *dr. Madas László*, *Jakabffy Ernő* részvételével, amelyből a következők közérdekűek, vagy amelyek további vitaalapot képezhetnek.

A kérdéskör lényege úgy összegezhető, hogy hogyan alapozható meg jobban a felső szintű oktatásban az erdő-mérnöki szak minőségi követelménye, ill. az újabb igények kielégítése, érvényesülésének szakismereti feltétele és hitele:

- A sokoldalú ismereti, **biológiai**, alaposabb **műszaki**, ill. **gazdasági** tananyagokra épülő oktatással, amelybe a mai számítógépes alapismeretek is beépíthetők. Ilyen alapon lehet gondoskodni az ismeretek egyes munkaterületek fejlődésének megfelelő szinten tartásáról és a továbbképzésről.

- Vagy a – „kereslet” szerinti – **minél tagoltabb új szakok** indításával, minél specializáltabban, feltételezve, hogy az ily módon elsajátított tudással, kevesebb képzett szakembert „fenyeget” a munkanélküliség!

Az előbbi filozófiájú képzés esetében a **sokoldalúbb ismereti alapokon** a – pályakezdetés igénye szerinti – speciális ismereteket könnyebb kifejleszteni, arra „ráépíteni”. Az ilyen elvi alapokon elsajátított tudás a munkalehetőségek irányában gyorsabban „konvertálható”. Ily módon az összefüggés-látás nem csak gyakorlatiasabb, de a szemlélet alakulása „környezetbarátabb” és mégis korszerű! Az ismeretek gyors avulása miatt szükségszerű tovább-, ill. átképzés egyszerűbb. Így a korszak fejlettségi szintjét hatékonyabban „szolgáló” szakember „piacképesebb” lett. A hasonló filozófiájú képzési rendszert a gyakorlat „hitelesítette”. Az ilyen alappal rendelkező erdőmérnökök a legkülönbözőbb munkaterületeken hasznosították szakértelmüket, és megbízható szakemberekként szereztek a szaknak elismeréseket.

A biológia arány műszaki tartalom rovására történő növelése, *csökkenti a ball-*

gatókban azon rendszerező képesség „kifejlődését”, amely a műszaki tárgyak ismeretében jobban elsajátítható. A nemzetközi kitekintés és a gyakorlati tapasztalat is kellően igazolja a következő elvi megállapításokat:

- A biológiai alapokon elsajátított műszaki ismeretek a szakembert **magasabb „rangúvá” képesítik**, amit pl. német országokban lehet érzékelni. A munkaerőpiac az elhelyezkedési lehetőségek tágulnak.

- A műszaki alapokra épített biológiai ismeretek a szakembert **egyetemesebb** (ökologikusabb) **látásúvá formálják**. Az EU-s igények és a „gyorsan” változó feltételek szintén arra utalnak, hogy az a szak értékesül jobban, amelyben a rendszerező és áttekintő képességet a műszaki ismeretek kellő aránya „segíti”.

A másik, a túl tagolt **szakemberképzés**, amely az adott munkakörökre specializált, időszerű ismereteket nyújt. Az ilyen egyetemi végzettségűek, ezzel a képzéssel a munkapiacra rövid távon kétségtelenül „versenyképesebbek”. Munkakörváltás terén és hosszabb távon – nagy valószínűséggel – hátrányosabb helyzetűek. Az egyoldalúbb és keskenyebb sávú ismeretek elavulása gyorsabb. A munkanélküliség válság veszélye pedig a beszűkült foglalkoztatási sáv miatt növekszik. Nehezebb az átképzés a következő szakirányba, mert az alapokat is „újra kell rakni”.

Az ifjúság megnyilvánulásai visszaigazolták a műszaki ismeretek nagyobb arányának a szükségességét. Rádöbbenés-szerű volt a komplexebb alapok elsajátításával és gyakorlatias elemekkel járó előnyök felismerése, amely irányultság már a napjainkban kínált álláslehetőségeknél is érzékelhető.

E néhány kiemelt reflexió arra irányítja a figyelmet, hogy a tudásanyag elsajátításának formáit, feltételeit az eredményesség szempontjából ajánlatos vizsgálni. A képzés gyakorlati alkalmazhatósága viszont továbbgondolására késztet. A régies oktatási rendszer/módszerre hivatkozás nem kritikátlan rekonstrukció mellett érvelés. A tapasztalatokkal igazolt eredmény felidézése ösztönözhet egy ökológikusabb szemléletű képzési filozófia újragondolására, stratégiai kereteinek kidolgozására. A szélesebb alapú képzés távlatosabb és gyakorlatiasabb. Az EU kompatibilitása – különösen szakmai etikával ötvözve – megbízhatóbb.

Dr. S. Nagy László
Szen. elnök